

CU CITEVA DECENII în urmă, pe teritoriul com. Izvoarele (jud. Ilfov), a fost descoperită o așezare neolitică. Datele cunoscute erau puține și incomplete. În vederea lămuririi unor probleme relativ la această așezare a fost programată (în cursul lunii iunie 1961) efectuarea unor sonde în cuprinsul ei¹.

Așezarea la care ne referim se află pe versantul de nord al văii Coșcova, la vest de sat, la circa 300 m distanță de marginea lui, pe un bot de deal, pe locul numit Fintinele. Botul de deal este întins; are pante abrupte spre sud și est, mai line spre vest. La partea superioară are o platformă de circa 60 m diametru. În jurul ei, puțin mai jos, se observă un fel de terasă mică, realizată probabil mai ales datorită muncilor agricole.

Spre nord, botul de deal avea legătură cu restul dealului (de fapt cu terasa înaltă a Argeșului), dar încă din vechime legătura a fost tăiată printr-un șanț de apărare, ale cărui urme se mai observă. Pe locul acestuia este o albiere de teren cu traseu arcuit în afară. Este posibil ca acolo să fi fost la început o viroagă, care a fost amenajată și adâncită de oamenii din vechime. În prezent, șanțul are la gură peste 5 m lărgime.

În cursul sondajelor de pe locul Fintinele s-au săpat câteva șanțuri, cu scopul de a se cerceta atât platforma, cât și terasa de pe pantă. La început a fost cercetată platforma, pe care s-a delimitat un strat de cultură foarte subțire, de circa 15 cm. În cuprinsul lui s-au găsit, în partea de sud, o porțiune restrânsă de arsură, iar ca materiale mai multe oase de animale, câteva piese de silix și o serie de fragmente ceramice de tip Gumelnița, câteva ornamentate cu «paranteze» caracteristice. Pe partea de sud s-au descoperit mai multe resturi alunecate. Materialele s-au găsit amestecate, unele aparținând fazel de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița și altele culturii Gumelnița propriu-zise.

La rezultate mai interesante s-a ajuns prin săpăturile efectuate în partea de nord-est a platformei și pe panta corespunzătoare.

Pe baza observațiilor făcute sintem în măsură să arătăm că pînă la stabilirea oamenilor neolitici platforma a avut alt aspect: ea cobora în pantă spre nord-est și spre nord. Pe partea de nord-est a platformei, datorită unei locuiri îndelungate, s-a format un strat cu resturi arheologice, avînd o grosime maximă de 1,60 m. Pe o anumită porțiune, primii oameni neolitici ce au locuit pe platformă au nivelat terenul, înlăturînd stratul de pămînt vegetal vechi, ajungînd pînă la pămînt viu, de culoare galbenă.

Depunerile arheologice de pe botul de deal au fost împărțite în două straturi de cultură: stratul inferior datează din *faza de tranziție* de la cultura Boian la cultura Gumelnița,

¹ Mulțumim și pe această cale prof. Vișinescu din Izvoarele pentru sprijinul acordat în timpul lucrărilor.

iar cel superior conține materiale specifice culturii *Gumelnița*. Alte resturi arheologice mai noi nu s-au descoperit în cuprinsul complexului.

Stratul inferior are grosimea maximă de 1,40 m și a fost subîmpărțit pînă acum în două niveluri. Stratul de pămînt corespunzător nivelului inferior are culoare cenușie, din cauza cantității mari de cenușă pe care o conține în amestec. De la baza lui au fost săpate în vechime cîteva gropi. Unele au o formă curioasă, sînt relativ înguste și destul de adînci, umplute cu pămînt amestecat cu numeroase fragmente ceramice și cu oase de animale. În două gropi de dimensiuni relativ reduse, de formă cilindrică, în pămîntul de umplutură s-au descoperit fragmente ceramice și numeroase boabe de grîu și de neghină, carbonizate. Malurile gropilor respective nu sînt arse; de aceea nu știm dacă este o legătură directă între gropi și prezența boabelor de grîu, în sensul că gropile au servit pentru păstrarea proviziilor, sau dacă boabele au ajuns acolo întimplător. Pare totuși semnificativ faptul că boabele de grîu s-au găsit în două gropi deosebite, asemănătoare între ele în privința formei și dimensiunilor.

Nivelul superior este alcătuit din pămînt de culoare cafenie deschis amestecat cu oase de animale și fragmente ceramice. Acest nivel a fost deosebit pînă acum numai în funcție de culoarea solului, pe o porțiune restrînsă din profil.

Materialele provenite din cele două niveluri ale stratului din faza de tranziție nu au fost încă studiate amănunțit pentru a se stabili precis care sînt caracteristicile fiecărui nivel în parte; de aceea le vom prezenta la un loc.

Din stratul corespunzător fazei de tranziție au fost scoase la iveală, în condiții stratigrafice clare, numeroase oase de animale. Ca și în alte așezări, predomină oasele de bovine; urmează ovicaprinele și porcinele. S-au adunat, de asemenea, cîteva mandibule de cîini. Totodată au fost descoperite mai multe oase de animale sălbatice. Dintre ele remarcăm cîteva dinți izolați și chiar o mandibulă de castor, indicație prețioasă cu privire la existența unor păduri întinse și dese în regiune. De asemenea, s-au găsit și fragmente de mandibule de la o vulpe sau dihor. La diferite adîncimi se aflau și valve de scoici de apă dulce (probabil *Unio*).

Uneltele de silex sînt puține; s-au adunat mai multe lame de dimensiuni reduse și cîteva răzuitoare.

Dintre uneltele de piatră semnalăm prezența unui fragment de topor perforat, o confirmare a celor descoperite în așezarea de la Radovanu. În stadiul actual al cercetărilor este sigură existența acestui tip de unealtă atît în cursul fazei Vidra a culturii Boian, cît și în faza de tranziție. În stratul la care ne referim, categoria uneltelor de os este slab reprezentată. Nu s-a găsit nici un obiect de aramă.

Ceramica a fost modelată din pastă amestecată cu cioburi pisate. Vasele se făceau din fișii de lut. Printre fragmentele ceramice adunate sînt unele sparte de-a lungul liniilor de contact dintre fișii.

În nivelul inferior s-au adunat multe fragmente din vase mari și din căpace, avînd decorul alcătuit din suprafețe «excizate» și apoi încrustate cu materie albă. Între dungile crupate s-au lăsat uneori și pătrate mari, în trepte. Prin această caracteristică, nivelul inferior se leagă strîns de nivelul I (ultimul) din așezarea de la Radovanu, deci se plasează în etapa a doua a fazei de tranziție. Prin precizarea elementelor specifice materialelor din cele două niveluri din așezarea de la Izvoarele, vom ajunge la definirea conținutului etapei a doua a fazei de tranziție, etapă căreia i-am dat numele de *etapa Fîntînele*.

În nivelul următor crește mult procentul elementelor gumelnițene, deși se mențin și unele caractere de tradiție Boian.

Se cuvine acordată o atenție deosebită descoperirii, sub baza depunerilor arheologice, cam în dreptul liniei de nord-est a platformei, la 1,90 m adâncime, a unui mormînt de înhumatie, pe care-l legăm, din punct de vedere stratigrafic, cu nivelul II din faza de tranziție. Mormîntul este deosebit de interesant prin aceea că s-au putut delimita (pentru prima oară în această parte a țării) foarte precis forma și dimensiunile gropii mormîntului. Aceasta a avut forma ovală neregulată. Delimitarea ei a fost posibilă datorită pămîntului de umplutură de culoare cafenie deschis, care se deosebea ușor de pămîntul galben (viu) din jur.

Scheletul se afla în poziție chircită moderată, pe partea stîngă, orientat cu craniul pe direcția nord-est, și a aparținut unui individ în vîrstă, cu o mare parte din dinți căzuți și cu alveolele obturate. Brațele erau îndoitte din cot și așezate astfel: palma dreaptă sub craniu, iar cea stîngă în dreptul obrazului. În dreptul picioarelor, malul gropii a fost puțin cuptorit, iar genunchii i-au fost sprijiniți de ural. În groapa mortului nu s-au găsit obiecte de inventar sau de ofrandă.

Descoperirea mormîntului de la Izvoarele confirmă observațiile și concluziile la care am ajuns, și anume că în cursul fazei de tranziție s-a mai menținut obiceiul de a se face înmormîntări izolate în cuprinsul așezărilor.

În legătură cu stratul din faza de tranziție, mai amintim și descoperirea unei figurine feminine fragmentare, avînd forma și decorul caracteristice fazei. Brațele figurinei erau scurte, corpul mai larg la partea inferioară. Corpul figurinei era ornamentat prin linii incizate, ce reprezintă decorul țesăturilor din care era compusă îmbrăcămintea feminină.

Cel de-al doilea strat de cultură este foarte subțire, avînd maximum 15 cm, și este alcătuit din pămînt de culoare cafenie închis, pigmentat peste tot cu fărime de lipitură, arse la roșu. La baza lui, pe întreaga întindere a așezării se găsesc din loc în loc, pe suprafețe restrînse, pete de arsură, mai ales de formă rotundă sau ovală, cu diametrul de circa 1,50 m. În sondajele noastre am cercetat două suprafețe de acest fel și resturi dintr-o a treia, deranjată în cea mai mare parte. Suprafețele de arsură sînt reprezentate în secțiune printr-o fișie subțire de pămînt ars la roșu, prăfos sau amestecat cu paie. Suprafața de arsură de pe terasă avea în cuprinsul ei mai multe greutăți de lut ars pentru războiul de țesut.

Mai interesantă s-a dovedit a fi suprafața de pe marginea platformei. După trecerea pe plan a suprafeței de arsură și după înlăturarea unei părți din pămîntul ars, s-a constatat că arsura acoperea în întregime fragmentele unui vas mare de provizii, turtit pe loc. Nu este exclus ca suprafețele de arsură să reprezinte resturile unor construcții modeste de suprafață.

În stratul gumelnițean s-au găsit puține unelte (remarcăm o serie de dălțițe de silex); în schimb, s-au adunat numeroase fragmente ceramice caracteristice. Toată ceramica a fost modelată din pastă amestecată cu cioburi pisate. Între forme predomină strachina cu diferite profiluri ale marginii. Unele vase mari au « etaj » și pe ele se întîlnește adesea decorul trasat larg, alcătuit din ovale sau cercuri avînd în interior trasate dungi scurte, în chip de raze. Suprafața cercurilor a fost vopsită cu roșu crud, iar dungile trasate erau încrustate cu materie albă. Pe multe cioburi se întîlnește și decorul compus din « paranteze » realizate prin apăsare cu o valvă de scoică.

Importanța așezării gumelnițene constă în aceea că ea are un singur strat, deci corespunde unei singure etape din evoluția culturii. Datorită faptului că pînă în

prezent nu s-a realizat periodizarea corectă, din punct de vedere cronologic (pe faze și etape) și tipologic, a complexelor culturii Gumelnița, acum este greu de precizat când anume se plasează în timp așezarea gumelnițeană de la Izvoarele. În literatura de specialitate nu am găsit analogii pentru materialele gumelnițene de la Izvoarele, dar pe baza unor informații primite rezultă că vase de același tip s-au descoperit în ultimii ani în nivelurile inferioare ale așezării de la Cunești² și de obicei și în cea de la Sultana³. Ținând seama de aceste date, așezarea gumelnițeană se plasează într-una din fazele de început ale culturii Gumelnița propriu-zise.

Studierea și clasificarea materialelor din așezarea de la Izvoarele vor permite precizarea conținutului și a caracteristicilor ceramicii din faza corespunzătoare a culturii Gumelnița.

LES SONDAGES D'IZVOARELE

RÉSUMÉ

Certains sondages ont été exécutés en juin 1961 dans la commune d'Izvoarele (dép. de l'Ilfov), ayant pour but l'exploration de l'établissement néolithique situé à l'endroit dit « Fintinele ». La couche culturelle de la partie nord-est de la plate-forme est épaisse d'environ 1,60 m et elle a été divisée en deux : la partie inférieure (à deux niveaux) datant de la phase de transition de la civilisation de Boian à celle de Gumelnița, et la couche supérieure comportant des matériaux de type Gumelnița (cette fois non mêlés à des éléments de transition Boian). Mentionnons, en rapport avec le niveau supérieur de la phase de transition, la découverte d'une tombe d'inhumation, au squelette recroquevillé sur la gauche avec la crâne orienté nord-est.

² Informație de la Nipă Anghelescu.

³ Informație de la Barbu Ionescu.